

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 280 L, Félévre 140 L,

Pegyedévre 70 L.

!!!!!! Egyes szám ára 10 Leu. !!!!!

Felelős szerkesztő és kiadó:

GYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Str. Mihály Utcaz (Király-u.) 3.

Megjelenik két hetenként.

Hirdetések díja soronként 6 Leu.

Az „Ujság” programjához.

A kolozsvári „Ujság” c. napilap, mely jelenleg a 27-ik évfolyamát futja, április 12-ével kezdődőleg új gazdát és szerkesztőséget cserélt. Megvette ezt az »Ellenzék R.-T.« csoporttól a «Kolozsvári Ujság Kiadó Részvénytársaság» hírlapkiadó vállalat és Dr. Paál Árpád főszerkesztő, Dr. Zágonyi István felelős szerkesztő vezetése és irányítása alatt új programmal, bővített tartalommal, husvét vasárnapján megjelent a nagy közönség körében.

Egyidejűleg, egy másik sajtóvállalat is alakult, főképen a magyar egyházak és a Magyar Párt vezetőségeinek érdekbetonásával, azon célzattal, hogy alaptökéjével megveszi valamelyik kolozsvári napilapot, esetleg új napilapot indít. Ez utóbbi sajtóvállalkozásnak nem ismerjük programját, csak sejtjük, alapítói és főrészvényesei ismeretes közéleti működéseikből és politikai álláspontjaikból. Az „Ujság” azonban tájékoztatta olvasóit az említett első számában.

Nem annyira a politikai, mint inkább a tanügyi és köztársadalmi álláspontja érdekel minket kisebbségi magyar tanítókat, miért is az erre vonatkozó kijelentéseit kivonatos összefoglalással adjuk az alábbiakban:

„Kiküszöbölése közéletünkéből: az egymással szemben való nem hívésnek, a gyanakvásnak, a gáncsvetésnek, a közérdek kisajátításának; ellenben munkálni minden vonalon: a népünk egész teljességének érvényesülését, a magyar nyelv keletkező magyar egységben minden körülményen, akit sorsa, múltja és jövője a nyelvhez fűz. Nem lehet kinevelés ebből az anyanyelvi népcsoportosulásnak a

természetessége, amiből senkit és semmit kitépni nem lehet a gyökerzeti összefüggés bántódása nélkül. Tehát a magyar anyanyelvű népkisebbségi közösség és egység politikáját kívánjuk szolgálni. De nem a jobb, vagy baloldali politikának idejét múlt jelszavaival, a nagy irányzatokban ide-oda való rángatódzásokkal, hanem egyszerű megértéssel az őszinteség és felvilágosítás, vagyis a műveltség terjesztésének rendszerével.

Ránk nézve fontosabb a falu és város népének szellemi és anyagi kulturája mint a politika. A földmives háztartásának megmaradása, az iparos műhelyének munkafolytonosságának, a kereskedő üzletének tisztességes összeköttetése, egy munkásnak a kenyérbiztonsága és valamennyinek társadalmi megbecsülése: mind sokkal több, mint a kicsinyes és hiúságos pártvillongások.

Nepünk életének a felvilágosításáért, az egymással való bizásnak nagy, előrevivő hatásaért, gyermekeink és ifjuságunk jövőjének biztosításáért akarunk erős társadalmi szervezkedést, s ezért a kultúráért vállaljuk a rendszertes, kitarító, fáradságot nem ismerő munkát”.

E program főbb pontozataiból is élénken kicsillan a progressív irányzat, a demokratikus alapon való összekapcsolódás, áthatva a faji kultúra feltétlen szükségességétől.

A tanító egész élete, működésének minden mozzanata ezen három sarkalatos szempontban merül ki, melyeknek mások részéről való művelése, igehirdetése a kulturamunkásoknak végtelenül nagy segítség.

A midőn őszinte melegséggel üdvözljük a megifjadt Ujság-ot az általa kijelölt munkabarázdában, a kultúra, a népművelés egyszerű tevékenységében: óhajtjuk, hogy tervezei valóra váljanak, ideális kijelölései reali-

zálva, eredményeképpen sorakozzanak a társadalom minden rétegében.

Az emberek megbecsülése, a vallás első intelme; a néprétegek felvilágosítása, a kultúra legfőbb célkitűzése. Ahol e két mozgató erő az élet lüktetője, oda minden jó lélek örömmel gyülekezik és tejes erejével, összeköttetéseivel csatlakozik a zászlóvivőkhöz.

Gyermes Mihály.

A népiskolai rajzolás

— Irta: Kalós Margit. —

A gyermek szeret rajzolni. E vállalkozásaiban nem ismer nehézséget. Ami képzeletét izgatja s különösebben megtetszik neki, ha alkalma nyílik, lerajzolja. Hogy aztán ez a rajz mennyire hü, mennyire felel meg a rajzolás törvényeinek, az előtte nem jön számításba, de nem is jöhet. Ő megtalálja benne azt, amit lerajzolni akart s a hiányokat kiegészíti fantáziája. És éppen azért, mert a hiányok szembeötlők s mert azokon még az elkészítés után is javíthat — szereti a saját rajzát. — Így, ami érdekli, azzal fantáziája révén állandóan foglalkozik, s ez a gyermek világa. Aki ismeri a neveléstörténelemből a filantropok működését, megállapíthatja, hogy éppen a rajzolás révén lett iskoláinkban más a világ. Itt a szeretet, az öröm, a munkakedv honolt s különösen Wolke greteszk rajzoktatási eljárása rejtett sok didaktikai tulajdonságot tartalmazó csirát magában.

A rajzolás a gyermeknek mondhatni természetes szükséglete, alkotási vágyának egyik kedves kielégítési módja. A jókedvű, passzióval tett munka eszköze, a képzelődés kedves tárgya, szabályozója. Csakis a figyelem alapján indulhat meg s így a tárgyat megfigyelésével kezdődik. Éppen ezért az ismeretszerzésnek is egyik hatalmas támogatója, a figyelem fejlesztője, s ez a szellemi élet fejlődésének feltétele.

A rajzolás tehát hatalmas eszköz a tanító kezében arra, hogy a gyermek szellemét fejlessze, ismereteit alaposabbaká tegye, munkakedvét gyakorolja és fokozza. Itt azonban még szépízlésről nem beszélhetünk, annál is inkább, mert a rajzoktatás új rendje különösen kezdetben nagy dolgokat kíván. Igaz, hogy a gyermek rajzolási képességét a régihez hasonlítva aránytalanul nagyra is növeli. Tehát, ha a rajzolást az egyes tantárgyak szolgálatába szegődtetjük, az azal együtt járó jó tulajdonságok e közben is érvényesülnek. Vagyis, hogy a gyermek a tárgyat lerajzolhassa, minden oldalról meg kell vizsgálnia, erősebben kell megfigyelnie, megfigyelve pedig, a jellemzőt ki kell emelnie. E munka közben fantáziája, gondolkodása egyaránt működik, izgatja, érdekli és kedddel tölti el s az illető tárgy megismerését és megkedvelését is nagyban eszközözi. Mikor rajzolja a tárgyat vagy képzelt jelenetet, az alkotás ingere fokozza a tárgy

iránt való érdeklődését, szükségessé teszi a megfigyelés és fantáziája fokozottabb működését, mi valósággal lelkitulajdonává teszi a gyermeknek a lerajzolható tárgyat vagy cselekvést. A »kész« rajz összehasonlítása a tárggyal, annak megítélése, újabb és újabb megfigyelésekkel jár. Az esetleges javítások, melyek után tökéletesbit a munka, az alkotás, a siker, az alkotási erő felismeréséből fakadó öntudat öröme.

Az itt rövidesen elmondottak igazolják, hogy a rajzolás fölöttébb előnyös az iskola hangulatára, a foglalkozás sokoldalubbá tételére, a gyermekek szellemi képességeinek fejlesztésére, munkakedvének fokozására és tudásának alaposabbá tételére egyaránt. Fontos, hogy a gyermektől művészi kivitelt ne várjunk, elégedjünk meg kevéssel. Képességükhöz mértén elégedjünk meg a javításokkal. Fokozatosan vezessük a gyermeket a rajzolásban az első osztálytól fölfelé, mert eredményt csak így gyérhetünk.

Azok a tanítók, a kik nem tanultak az újabb rajzoktatás alapján igazán jól rajzolni, nem biznak e tekintetben erejükben, sem a gyermek képességében s így adandó alkalmakkor lehetetlenségre gondolnak. Itt nem rendes rajzoktatásról van szó, csak a gyermek rajzolási kedvének és tehetségének kiaknázásáról s ez sem nem lehetetlen sem nem új tudomány, csak az, hogy amit lehet a gyermekkel mindent rajzoltassunk le, mely munkához a tanító pedagógiai képzettségénél fogva adja meg mindazon utasításokat, melyek szerint a gyermek a jellemző pontokat megismerve, a tárgyakat megfigyelni s így minden abszurdum nélkül lerajzolni tudja. Egyébként hagyjuk a gyermekeket munkájukban magukra s ahogy foglalkoznak csendesesen, vegesse a tanító is a nekik adott feladványt s meglátja önmagán; tapasztalja eddig ez irányban nem gyakorolt tehetségének fejlődését.

Az előzőekben vázoltakat előnyösen lehet felhasználni az egyes tantárgyak tanítása közben.

A rajzolás különösen kitűnő segítőeszköze a lakóhelyi ismereteknek. Itt amiről szó van, mindenről rajzoljon a gyermek. Azonban nem mindent csak azt, amit le tud rajzolni, pl. a lónál: ostort, kengyelt, nyeret, jászolt, létrát. A lakóháznál: ajtót, ablakot, háztetőt, kerítést, kertajtót stb. de, hogy ha a gyermek többet akar rajzolni, hagyjuk őt, sokszor kiváló szolgálatokat tehet a gyermekrajz a tanítandó tárgynál is. Az alapos, mindenoldalról való megfigyelés által a dologról szerzett képzeteket mélyíti, az tisztul és alaposodik. Emellett kedvessé teszi, szívéhez fűzi a tárgyat, mi egyébként száraz és unalmas neki. S ha még fantáziáját is szabadon bocsátjuk a firkálással, kedvét még inkább fokozzuk. A rajz pontatlansága nem hiba, fő, hogy a gyermek meglássa benne a lényegét. A ki a gyermek rajzot e tantárgy köréből készíti, az részétől fosztja meg a tanítást és így a tanítástól zárja el a gyermeket. Pedig a rajzolás fontosabb eredményeink egyike.

A földrajzi oktatás

lál a rajzolásban. A

szükséges az embernek úgy közgazdasági, mint hazafias szempontból. Rousseau Emiljének térképe egy üres papírlap volt, melyen, amint utazott, úgy szaporodtak a jelek egymásután. Így maga készítette térképét, mely maradandó tulajdonává lett. A térképrajzolás a földrajzi ismeretek elsajátításának legfontosabb eszköze, azért ennek a földrajzi oktatás keretéből hiányozni nem szabad. Az iskolateremtől kezdve, természetesen csak vázlatosan, mindent rajzoltassuk. Ezeket mind a tanító rajzolja elős a gyermekek részenként utána rajzolnak. A lerajzolandó földrajzi leckéknek rendszerint meghatározzuk a természetben való elhelyezését és a természetről kell a rajzra rávezetni a gyermeket. Kész komplikált térképek elkészítését itt nem kívánhatjuk, ehhez nagyobb fokú ügyesség és pontosság kell. Kiváló szolgálatot tesznek a nevezetesebb várak, épületek, templomok, hidak stb. lerajzoltatása, de csak a szemlélet után és néhány tipikus vonással, továbbá csakis lerajzolható egyedeket jelölünk ki feladatul. Munka kezdetével beszélje meg a lerajzolandó dolgot a tanító tanítványaival, magyarázza meg annak stílusát, állapotát, jelentőségét, hogy a gyermek tudja mindig mit rajzol s így némi művészeti alkotást is nyer.

Több évvel ezelőtt a lévai elemi leányiskola V—VI. oszt. növendékeivel rajzoltattam, illetve festettem le a lévai vár romjait. Kimentünk egy délután, elhelyezkedtünk a vár alatt folyó Perc-patak partján szemben a rommal. Élőszőr is a vár rendeltetéséről, történetéről, stratégiai fontosságáról, azután fekvéséről, elhelyezéséről beszéltem. Ezután utasításom szerint egy pár vonással vázlatot készítettek s végül aquarel-festékekkel vagy színes viaszos krétákkal lehetőleg hű képet rajzoltak róla. Befejezésül elmondtam a hozzá fűződő mondákat is. Ennek a délutánnak emléke évek múlva is frissen él a tanítványaim felkében. Tehát lehet. S ha így járunk el történelmileg nevezetesebb helyeink formára is a gyermekek lelkébe vésődnek és annak alaposabb és maradandóbb megjegyzését eredményezik. Nem is számítva azt a kedvet, mellyel az ilyen munka jár s amellyel az iskola szelleme általában, a földrajzi és történelmi oktatás még különösen is beara-nyozódik.

(Folyt. köv.)

Az ősembertan alapvonalai.

Írta: Oroz Endre.

VIII.

Az erdélyi ősrégészeti kutatások története.

Miképp — amint az előzőekben láttuk — a legkülönbözőbb népeknél szerte a világon, éppúgy a magyar földön is, a villámcsapásokból származtatták a szép simára csiszolt kőeszközöket. A menykő, ménkü, ménkülkü, istennyilkő, továbbá a lapos-, láncos-, lobo-gós-, lyukas-, fejszés-, szekerés-, ékes-, furó-, tűzes-,

vizes- és mendergős ménkü kifejezésekben egész nomenclaturát ismertünk a magyar néphitben, mely szerint e ménküvek 7 ölnyre vágnak le a földbe s csak 7 év múlva kerülnek vissza a felszínre. (Szék, Szoln.-Dob. m.) A kővésőket *lapos ménkülnek*, a kőbaltákat pedig *láncos ménkülnek* nevezik; a román földművelő nép ezeket „*piatră de trăsnet*“ néven emlegeti Erdélyben.

Régebben a lelőhelyek minden megfigyelésének mellőzésével természetesen köznép és tanult ember egyaránt tarthatta a kőszerszámokat menyköveknek, de mert, hogy még ismeretlen volt az ősemlék fogalma, nem is adódott szüksége a lelőhelyek kutatásának. Csak későbbben kezdték e kövek kíséretében előforduló egyéb leleteket is figyelemre méltatni, amelyeknek tanulmányozása aztán kétségtelenné tette azoknak emberi készítése mivoltát. Azonban miként a külföldön, úgy nálunk is kezdetben még kicsinyelték e tudományt s még olyan tekintély is, mint a polyhistor *Brassai Sámuel* egyet. tanár 1889-ben azt írta be az őt meglátogató *Darnay Kálmán* ősrégész emlékkönyvébe: »A historia mezeje még korán sincs kellőleg kimivelve, miért vesződnek a praehistorikus korról, miért akarnak mélyebben szántani, mint amennyire ekéjük járja.« Ehhez hasonlót jelent *Torma Zsófia*, irván: »Midőn a kőkorbéli telepek kutatását megkezdtem, hazánk egyik tekintélyes római régésze (ez az ő bátyja: *Torma Károly* volt) hasztalan fáradságnak nyilvánítá, hogy felirat nélkül bizton meghatározni mitsem lehet s ez okból a teleplakók eredetének ismeretéhez sem juthatni.«

Ha végig tekintünk az alább megírt krónikai adatok sorozatán, azonnal észrevehető, hogy Erdély ősrégészeti munkásai mind a kutatások kezdetére nézve, mind pedig az érdeklődők számát és működésük eredményeit illetőleg, nem maradtak mögötte a szorosán vett magyarországi kutatóknak. E tekintetben nem mellőzhetem *Bella Lajosnak* erre vonatkozólag tett sokatmondó megállapítását idézését, mely szerint: »Hazánk semelyik vidéke nem versenyezhet régészeti leletek dolgában Erdéllyel. Nem is ujjab keletű itt a régiségek tudománya sem. Tekintélyes gyűjtemények voltak már itt, amikor a Királyhágón inuen ilyesmire még csak nem is gondoltak. Nemes verseny folyt e téren a kultúra zászlóját fennen lobogtató magyar és szász között. Sorra, rendre keletkeztek itt a történelmi és régészeti egyesületek, mindegyik a maga külön muzeumával, melyek ügybuzgó lelkes és fáradhatatlan vezetőik ernyedetlen munkássága folytán évről-évre mind jobban gyarapodtak értékes és tanulságos leletekkel.« Mindezen események fokozatos fejlődésének történetét az itt következő kimutatás fogja részletesen bemutatni.

Legrégebbi adatként 1802-ből a *Bruckenthal Muzeum* s 1859-ből az *Erdélyi Nemzeti Muzeum* megalapítását iktathatjuk be a sorozatba, mint amelyek a legelső ősembertani közgyűjtemények voltak Erdélyben.

1865-nek evezetessége abban áll, hogy *Ongert Mihály* a szászvárosi gymn. igazgatója ezen évben emliti föl először a régészeti irodalomban *Tordost* és *Péterfalvát*, amelyeket azonban római sírhelyeknek minősít.

Finály Henriknek az Erdélyi Muz. 1866. évi állapotáról irt jelentésében olvashatjuk, hogy az Erd. Muz.-on kívül még a nagyenyedi főiskola, a balázsfalvi gymn., a gyulafehérvári Batthyány-intézet, a szebeni honismeretű egyesület és még más közintézetek is gyűjtötték a hazai régiségeket.

1872-ben nyílt meg a kolozsvári tudományegyletem, melynek felállítása jelentékenyen előmozdította az erdélyi archaeologia fejlődését.

1874-ben indul meg az „*Erdélyi Múzeum*“ c. folyóirat, melynek 1917-ig megjelent 34 kötetében az Erd. Muz. gyűjteményei számára begyűlt adományok jegyzékei, Finály Henrik, Torma Zsófia, Torma Károly, Dr. Koch Antal, Téglás Gábor, Dr. Herrmann Antal, Dr. Posta Béla és Orosz Endre ősemlertani közlései láttak napvilágot.

1875. a *Székely Nemzeti Múzeum* megalapításának éve. Erdélynek délkeleti távoli zugában, a Székelyföld szívében keletkezett ez a múzeum, mely nemcsak a székely közművelődésnek képezi nagyjelentőségű gócpontját, hanem Erdély praehistoricumának is kincsesháza.

Ugyancsak 1875-ben írta össze 1-ször *Dr. Koch Antal* kolozsvári egyet. tanár Erdély ősemlős maradványait és az ősemlősre vonatkozó leleteit. Erdélynek ezen első ősrégészeti repertoriumából kiviláglík, hogy már ekkor mely helyeken voltak ősemlős tárgyakat is tartalmazó gyűjtemények.

Végül külön is számot tarthat a megemlékezés a *tordosi telep* (Hunyadn.), melyről *Deák Gerő* tanár a „*Magyar Polgár*“ tárcacikkében ugyanezen évben határozottan kimondja, hogy az kétségtelenül egy őskorbeli telep.

A budapesti 1876. évi ősrégészeti congressus előkészítő bizottságának szövegét követve *Torma Zsófia* felkereste Tordost s a congr. kiállításán collectiot mutatott be innen.

1876-ban jelent meg *Goos Károlynak* „*Chronik der Archäologischen Funde Siebenbürgens*“ c. repertoriuma, melyben az őskori leleteken kívül a római és népvándorláskori/régiségleletek is ki vannak mutatva Erdélyből.

1879-ben adta ki *Torma Zsófia* az Erdélyi Múzeumban „*Hunyadmegyei Neolitik Kőkorszakbeli Telepek*“ c. közleményét, melyben a saját kutatásai folytán talált 8 őskori telepet ismertetett.

1880-ban alakult meg a *Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat*. Múzeumában az őskori és római leletek nagy tömegét gyűjtötték össze, Évkönyveiben pedig az archaeologiai cikkeik sokaságát tették közzé a társulat tagjai szorgalmas munkájukkal.

1880-ban adja ki a Magyar Tudom. Akadémia *Torma Károlynak* „*A Limes Dacicus felső része*“ c. dolgozatát, melynek Észak Dacia térképen az általa ismert barbar lelőhelyeket is feltünteti.

Dr. Koch A. és *Goos Károly* összefoglaló munkái után 1887-ben *Téglás Gábor* „*Az Erdélyi Medence Őstörténelméhez*“ címen Erdélynek már a 3-ik repertoriumát bocsátja közre.

1890-ben találták meg kolozsvári kincskeresők a *hideg-szamosi csontodúit*, melyből *Dr. Koch Antal* a kőszáli kecske (*Ibex Carpathorum Koch*) és a kőszáli zerge (*Antilope rupicapra L.*) szarvcsapjain kívül több emlős állat maradványait határozta meg. Ugyaninnen került elő egy hasítás által előállított, 35 mm. h. késpenge barnás szürke tüzkőből, mely diluviális állatok társaságában találtatván, Erdély legelső *palaeolith* leletének tekinthető.

Herepei Károly tanár az ananinói temető s a déli Oroszországban napfényre került skytha és sarmát sírok mellékletei alapján a nyárad-szt.-benedeki s a vele analog nagyenyedi bronz nyilcsucokban 1897-ben 1-ször mutatja ki a *skytha culturát* Erdélyben.

1899-ben került az Erdélyi Nemzeti Muz. régiség-tárának élére *Dr. Posta Béla*, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a vidéki kezdetleges állapotban szenvedő régiség-tár modernné fejlesztésében. Az Erdélyszerte végzett régészeti ásatások, az ősemlős leletek intenzív gyűjtése, valamint azok tudományos feldolgozása által az erdélyi ősrégészet fellendítése is sokat nyert.

1900. tavaszán fedezte fel e sorok írója az *apahidai La-Tene* sírmezőt, ahonnan m. e. 100 sír lett ismeretes. Noha az 1900. óta elmúlt negyedszázad alatt sem sikerült a tudós szakembereknek ennél nagyobb és nevezetesebb kelta sírmezőt kimutatni Erdély területén s noha a sírmező korának megállapításával együtt én hívtam fel e helyre a régiség-tár figyelmét, *Posta Béla* az általa rendezett ásatással önző célját elérvén, az én itteni érdemeim legelemibb elismeréséről, a kötetes köszönetről is örökre megfeledezett.

A *Szolnok-Doboka megyei Irodalmi-, Történelmi- és Ethnographiai Társulat* 1900-ban megjelent Első Évkönyvében kiadja e vármegyének *Orosz Endre* által összeírt praehistoricus leletrepertoriumát, melyben 110 lelőhely van kimutatva és térképen feltüntetve.

Az 1901. év termékeny éve az erdélyi ősrégészetnek. Ekkor jelenik meg *O. E.* „*Ősemlertani Adatok Erdélyből*“ c. közleménye, melyben 60 új lelőhely van felsorolva. *Téglás Gábor* a Délkeleti Felföld őskori, római és népvándorláskori emlékeinek általános összefoglaló jellemzését adja „*Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képen*“ c. irodalmi vállalat XX-ik kötetében.

Ugyanezen évben jelenik meg *Herepei Károly* tollából Alsófehérvármegye Őskori Monografiája, melyben chronologiai sorrendben és typologiai alapon tárgyalja a megye ősemlős lelőhelyeit és leleteit. *Dr. Réthy László* pedig *Szolnok-Dobokavármegye* Monografiájában írta meg a megye ősrégészetét.

1902-ben Hunyadvármegye közönsége kiadja a megye történetének a *Dr. Gr. Kun Géza*, *Dr. Torma Zsófia* és *Téglás Gábor* által megírt „*Hunyadvármegye Földjének Története az Őskortól a Honfoglalásig*“ című 1-ső kötetét, melynek 33 oldal kitévő őskori része terjedelméből a *tordosi telep* ismertetése 13 oldalt foglal el.

1903-ban jelent meg a *Posta Béla* által összeállított első külön *Utmutatója* az Erdélyi Országos Muz. Érem- és Régiség-tárának, mely rövid, de általános át-

tekintést nyújt legalább a Muz. kiállított ősrégészeti anyagáról.

Ugyanekkor jelenik meg az »Erdélyi Múzeum«-ban *Orosz Endrénének „Husz ismeretlen ősemeberi telepről“* című közleménye azzal az irányzattal, hogy csak a feltétlenül biztos megállapításu őstelepek tartásának nyilván mint ilyenek, ellentétben azzal a helytelen eljárással, mely a magyar régészeti irodalomban eddig még a *tudós szakemberek* közt is általánosan szokásban van, hogy egy-egy kőbalta vagy bronzcelt lelőhelyét minden további ellenőrzés nélkül kőkori vagy bronzkori telepnek declarálják.

1904-ben adja közre a »Mezőség« c. hetilap előbbi szerzőnek *„A Mezőség őstörténetének vázlatos monografája“* című dolgozatát, mely egy azonos physiographiai jellegű vidéknek először foglalja össze praehistoricus leleteit.

A bécsi Embertani Társaság kiadásában jelenik meg 1909-ben Erdélynek 4 ik régészeti repertoriuma, amelyet *Martian Julián* állított össze, azonban, mert ez minden kor emlékeit felöleli, értékét az *„ex omnibus aliquid, ex toto nihil“* latin közmondás jellemzi.

Erdély praehistoricumának nevezetes dátuma az 1910-ik esztendő, amikor *Teutsch Gyula a magyarbodzai palaeolith lelőhelyet* (Háromszékm.) felfedezi. Bár az ásatás munkájában az akkori hivatalos hatalom megakadályozta, mégis ő volt az első, ki a palaeolith ember erdélyi megtelepedését kétségtelenül kimutatta.

1910-ben *Dr. Posta B.* megindítja a *„Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából“* c. folyóiratot, melynek utolsójával az 1918-ban záruló IX-ik évfolyamát ismerem. E folyóirat a nevezett intézet által végzett ásatások egyrészének leírását tartalmazza, azonban szűkebbkörű elterjedésénél fogva általános tömeghatásra szert tenni nem tudott.

1911-ben jelenik meg *Dr. László Ferencnek* a háromszékvármegyei praemykenaei jellegű telepekről írott értekezése, melyben a Székely Nemzeti Muz. megbízásából végzett vizsgálatainak eredményeként az addig megismert telepek alaktani viszonyait s az ásatások rendjén feltárt festett ceramillát ismerteti. E dolgozatával s általában az erdsői telep feltárása terén csendben végzett szorgalmas munkájával *Dr. László* több hírnevet szerzett Erdély ősrégészetének, mint a tul-fűtött önbecséretű, nagyhangu archeologusok.

Ugyanennek az évnek számlájára írható a *csaklovindi* diluviális ember nyomainak felfedezése Hunyad megyében, a melyre *Láger János* kalmazsékfalvi állomásfőnök és *Töry Győző* ottani áll. tan. 1910. őszén hívták fel az Erd. Muz. Régiségtár figyelmét. Az itten foganatosított ásatás eredményét különféle quarifajtákból formált eszközök képezik, melyeknek az indifferens szakyélémény szerint kiváló jelentőségük nincsen, mert *Teutsch Gyula* szerint: »A chohnaky-barlangban talált leletek is az aurignancienhez tartoznak talán, melyek között azonban eddig sajnos, kevés jellegzetes darab van s így a meghatározás nem biztos.« — *Dr. Kadlic Ottokár* szerint is »ez a palaeolith kőipar nem tartalmaz kifejezett, typust.«

Az előzőekben részletezett mozgalmas multat sivar jelen zárja be, mert eltekintve attól, hogy a régi magyar praehistoricusok mind elhaltak, a kisebbségek sokszorosán megnehezült élettelehetőségei következtében a jelenlegi nemzedéknek alig van alkalmja ilyen eszményi tanulmányokkal foglalkozni. De nemcsak a magánosokról lehet ezt a negativumot feljegyezni, mert napjainkban, midőn az egykor rendszeresen működő vidéki muzeumaink ügyei helyett nem találnak az állami költségvetésben, méltán elmondhatjuk, hogy a hanyatlás korát szenvedő muzeumainkkal kapcsolatban Erdély ősrégészeti hivatalos részről sem élvezzi a kulturális presztizs megőrzéséhez megkívántató gondoskodást.

HIREK.

Tankönyv engedélyezés új rendje. A közoktatásügyi miniszter ez évi január hó 12-én 2763 sz. a kiadott rendeletével a felek. isk. tankönyvek engedélyezése tekintetében az alábbi rendelkezést adta ki: Mi közoktatásügyi miniszter határozzuk a következőket: I. cikk. Valamennyi könyv, hogy tankönyvül lehessen bevezetni az egész ország területén lévő magán, kisebbségi és felekezeti iskolákba, a közoktatási miniszterium jóváhagyásával kell, hogy ellátva legyen az állandó tanács által, ezen miniszterium szervezeti törvényének 45. cikke 2. bekezdése értelmében. II. cikk. Ezen tankönyvek megvizsgálhatása végett az állandó tanács által megalkottatnak a bukaresti tantestület tagjaiból álló bizottságok. III. cikk. A könyvek szerzői munkájukat tartoznak két példányban betérjeszteni az állandó tanács titkári hivatalához, s ezek közül egy a szerzőnek küldetik vissza, a másik pedig — látalmazás után a titkári hivatal irodájában őrzendő meg. Miután az állandó tanács a szerzők munkáit megkapta, sürgősen elküldi a megvizsgálással megbízott bizottságoknak, amelyek aztán jelentésüket a kézhezvételtől számított 15 napon belül tartoznak megtenni. Ugyanakkor meghatározza a díjat is, amelyet minden egyes fizetni tartozik munkájának megvizsgálásáért. IV. cikk. A jóváhagyás 5 évre adatik meg azon év szept. 1-től, amely évben a jóváhagyás kelt. V. cikk. Szerzők kötelesek a jóváhagyott munka kinyomatása után egy-egy példányt küldeni az illető bizottság tagjainak illetve egy-egy példányt azért, hogy meggyőződést szerezzenek arról, miszerint a nyomtatott szöveg megegyezik-e a kézírattal, amely approbálás végett betérjesztetett. Abban az esetben, ha megállapíthatnák, hogy a szerzők megváltoztatták a szöveget, a Miniszterium az állandó tanács értesítője alapján a megadott engedélyt visszavonja és a tankönyvnek az iskolákba való bevezetését megtiltja. A szerzők kötelesek a könyv borítékára rányomatni az évszámot és a jóváhagyási rendelet számát. VI. cikk. 1925 szept. 1-től kezdve szigorúan tilos az I. cikkben felsorolt iskolákba olyan

könyveket bevezetni, amelyek nem hagytak jóvá fentiek szerint s csak azok a könyvek lesznek érvényesek, amelyek a közokt. miniszteriumtól jóváhagyottak s csakis az 5 évi érvényességi idő betöltéséig. VII. cikk. A magánoktatási vezérfelügyelő ur van megbízva jelen határozat végrehajtásával. Dr. Angelescu sk. miniszter.

Az érdem jutalma. Az Erdélyi Gazdasági Egylet, a gazdaközönség ezen nagy multu egyesülete, április hó 5-én Kolozsváron dr. gr. Bethlen György alelnök elnökle alatt tartott közgyűlésében Dr. Péter Béla gazdasági akadémiai igazgatót, aki gazdasági téren, főleg a gyógynövények termelése érdekében fejtett ki nagy munkásságot, tanári pályájának 40-ik évfordulója alkalmából, az egyesület tiszteletbeli tagjává választotta. Ezen választásról szóló diszokmányt elnök a következő üdvözlő szavak kíséretében nyújtotta át: »Igen tisztelt Igazgató Ur! Egyletünk nincsen abban a helyzetben, hogy más diszesebb, vagy fényesebb módon jutalmazza az arra érdemeseket, arra kérem tehát Mélyen Tisztelt Tagtársunkat, hogy ne a szerény címet, hanem azt a nagyrabecsülést tekintse és értékelje, amely mindnyájunkat eltölt e határozat meghozatalakor és azt a belső erkölcsi tartalmat, amelyet intencióink szerint e kitüntetés magában foglal, amelynek külső jelképül szolgáló oklevelet ezennel van szerencsém átadni. Midőn én, aki sok számos tagtársammal egyetemben szintén büszke vagyok és leszek mindig arra, hogy az Igazgató Urnak tanítványa voltam, e szép jubileum alkalmából az Erdélyi Gazdasági Egylet nevében is szívbéli szerencsekívánataimat tolmácsolom, egyuttal azt kérem, hogy a Mindenható adjon erőt az Igazgató Urnak ahhoz, hogy áldásos működését mezőgazdaságunk és szeretett családjá javára még számos évig folytathassa!« Dr. Péter Béla hálás köszönetet mondott a közgyűlésnek a nem várt megtisztelő kitüntetésért és biztosította a közgyűlést, hogy mindenkor a legjobb tudása szerint fogja szolgálni a köz érdekében a mezőgazdaság és az egyesület ügyeit. A közgyűlés dr. Péter Bélát meleg óvációnban részesítette.

Életbelépett az új érettségi törvény. Az egy szakaszos érettségi törvény végrehajtási utasítása megjelent s így a törvény már a jelen tanév végén érvényesítették. A középiskolai év e szerint kezdődik szeptember 1-én és végződik június hó 24-én. Az előadások szeptember hó 16-án kezdődnek s az alsó négy osztályban június hó 15-én végződnek. Az V—VII-ik osztályban június hó 5-én ér véget az előadás, a VIII-ik osztályban május hó végén. Az iskolai év első harmada tart szeptember hó 16-tól dec. 10-ig, a második évharmada tart a tanév befejeztéig. A középiskola V—VII-ik oszt. növendékei június hó 10 és 24 között, a VIII-ik osztályosok június hó 5 és 20 között osztályvizsgálatot tesznek, a javító vizsgák szeptember 2—3. napjain lesznek. Az V-ik osztályba lépők öt tagból álló bizottság előtt felvételi vizsgát kell tenniük szeptember 10—15-ike között. Olyan helységről, ahol liceum van

más község liceumába nem mehet a növendék. Érettségi vizsga évenként kétszer tartatik, június 21. és július 10 között és ősszel szeptember hó 15—30 között. Az érettségi vizsgát a közoktatásügyi miniszter által kiküldött speciális bizottság előtt kell letenni az iskolakerületek székhelyein. Az érettségi (baccalaureatusi) bizonyítványokat az inspectaratur adja ki.

Traktorok. A mezőgazdaság egyik legújabb vívmánya a szántásnál használatos motor-traktorok. Valóságos verseny indult e téren, mely, mint az Erdélyi Gazdasági Egylet jelenti a »Fordson-traktor« győzelmével végződött. Ezen vontató motorral naponként 8 holdat meg lehet szántani, kezelése egyszerű és üzemköltsége összehasonlíthatatlanul kevesebb, mint hasonló teljesítményű igás erő felhasználásának. E traktor használhatóságáról az összefoglaló bíráló így szól: »Sokoldalúságával, aránylag nagy teljesítő képességénél, alacsony beszerzési áránál és gazdaságos üzeménél fogva, mezőgazdasági termelésünk érdekeit hathatósan tudja szolgálni.«

Huszonöt nyelvet beszél. Pálffy Jenő a kolozsvári ipari szakiskola mérnök-tanára 25 nyelvet tanult meg, úgy, hogy valamennyit beszél. Középiskolai tanuló korában — tanárok állítása szerint — a magyaron kívül, más nyelvhez semmi érzelme nem volt. Műegyetemi hallgató korában fogott hozzá az angol nyelv tanulásához, s azt egy év alatt elsajátította. Ezután minden évben egy-egy új nyelvet tanult meg. A béke idejében alkalmazásban volt: Budapesten, Turinban majd Amsterdam, Stuttgart, Berlin, Konstantinápolyban. A világháború idején Przemislből Turkesztánba került fogságba, s azután újra Európába jön. A fogsága előtt megtanult 14 nyelvhez még 9-et tanult fogsága ideje alatt, azután pedig még kettőt. Ma a Keleti-Ujság szerkesztőségében érvényesíti kincseket érő nyelvtudását.

Egy leányiskola botránya. Az aradi Regina Maria leányárvaházban, melynek Nicola Erzsébet az igazgatónője, a 18. éves Vazul és 15. éves Ovid nevű fiai erőszakos merényletei folytán, súlyos botrányok keletkeztek. Az intézeti orvos megállapítása szerint számos leányka érintetlensége esett áldozatul a brutális fiúk vágyakozásainak, melynek az ügyészségen van most a folytatása, a fiait szeretők, de az intézet leánynövendékeire gondot nem viselő igazgatónő fegyelmijével együtt.

Az agrárreform útján szerzett földek törvénye. Az agrárreform útján nyert földterületek eladásáról szóló törvény végrehajtási utasítását most adta ki a földmívelési miniszter. E szerint a gazdasági tanács a legfőbb intézkedő szerv az eladás engedélyezése körül.

Nemesített magvak törzskönyvelése. Az Erdély Gazdasági Egylet Cluj utóbb tartott közgyűlésén kimondotta a Növénytermelési és Értékesítő Szakosztály megszervezését, a növény-nemesítés és nemesített magvak termelése és értékesítése s ezek törzskönyvelése érdekében. E szakosztály vezetője Dr. Péter Béla gazd. ak. igazgató.

„**Ex Libris**“. A könyv a kultúra leghatalmasabb eszköze. A legjobb, legnemesebb szórakoztató, a leghatalmasabb tanító, felvitágosító, nevelő. A könyvek pótolják a színházat, az utazást, az iskolát. De mindenki nem olvashat el minden könyvet, mert egyrészt erre ideje dolgozó embernek nem lehet, másrészt nincsenek meg hozzá az anyagi eszközei. Viszont, nem kulturember az és elszigetelten él a világ haladásától, aki nem ismeri a kor nagy szellemi hullámain, amelyek állandóan végig hömpölyögnek a világon. Nem élvezheti ezeknek a frissítő, felemelő, tisztult élvezetet nyújtó felvilágosító, tanító hatásait, nem él benne a világ kulturális fejlődésében, tehát tulajdonképpen nem is él, a szó legnemesebb értelmében vett, emberi életet. Az új folyóirat, az »Ex Libris«, amelyet egy szakavatottakból álló bizottság szerkeszt, ezt kívánja nyújtani Románia népeinek. A folyóirat havonta jelenik meg. Első száma 1925 március havában. Minden hónapban rendszeresen hozza az addig megjelent összes kulturális értékkel bíró magyar, német, francia, román, — időnként az angol — irodalom újdonságainak ismertetését, tartalmát, kritikáját. És pedig egészen új rendszer szerint: minden könyvet az eredeti nyelven ismertető, de természetesen olyan világos és mesterkéltelen stílusban, hogy az olvasópublikum részére mégis érthető legyen. A folyóirat így azonkívül, hogy az idegen nyelvekben kitűnő nyelvgyakorló és irodalmi tanítást nyújt, lehetővé teszi az olvasónak ama könyvek kiválasztását, amelyek őt valóban érdeklik, másrészt pótolja száz meg száz más könyv elolvasását is.

Politikai gyilkolás Bulgáriában. A szofiai Szent Nedelia nagy székesegyházat, a Kosta Georgiev kormánypárti képviselő temetése alkalmával, aki kommunista merényletnek eset áldozatul, ismeretlen, kommunista merénylők felrobbantották. Több, mint 200 halottja és 1500 sebesültje van e szörnyű merényletnek.

Nem kapnak 50%-ot a bensejüktől tanítók. A népoktatási törvény 159. §-a szerint a kulturzónában működő, de nem azon vármegyéből való illetőségű tanítók 50%-os fizetési többletben részesülnek. A kultur zónában született és ugyanott működő román anyanyelvű tanítók ugyanezen kedvezményt szintén kérték. Egy képviselőházi indítvány törvényjavaslat alapján a kulturminiszter, fedezet érdekében megkereste az ország pénzügyminiszterét. A válasz azonban nemleges lett. S így fedezet hiánya miatt elmaradt a most életbelépett népoktatási törvény 159-ik §-ának, egy novelláris törvénnyel való módosítása, illetőleg a kulturzónás vármegyékben illetékes és ugyanott is működő állami román tanítók 50%-os bonifikálása. Ezen reménység letörése, érzékeny veszteség kollégáink részére, de elviselhető, mert még kérték az említett törvényszakasz jutalmait.

Emelkedik a vasúti tarifát. A »Monitorul« június 12-iki számában megjelent a miniszterjavaslat, mely szerint május 1-ével kezdődően az utazók, mint személy, mint a teher szállítók díjtételei 30%-al emeltetnek.

Baedecker. A német alaposság egyik tipikus képviselője Baedecker Frigyes a róla elnevezett könyv kiadó cég főnöke 81. éves korában Lipcsében meghalt. Ő írta meg először Svájcban helységről-helysére menve a róla nevezett, kimerítő utleirást, melynek nyomán aztán számtalan ilyen alapos utleírás keletkezett az ő kiadásában, öröme a turistáknak és az utazó közönségnek.

x **Első rendű fényképészeti olkkok** állandóan kaphatók *Láng Henrik* fényképészeti szaküzletében Brassó Kapu-u. 52. sz. Bárhová gyors postai szétküldés.

x **Orgona és Zongora** szakképzett javításokat és hangolásokat eszközölünk. Ajánljuk mindennemű hangszereinket. *Cioflec Testvérek* Braşov Kapu-utca 50. Ugyanott egy 22 regiszterű harmonium eladó.

Szerkesztői üzenetek.

Várakozóknak. Nehéz, nagyon nehéz a várakozás jól tudjuk. Szívesen segítenénk minden közbeeső akadály elhárításán, ha erőnk és anyagi módunk lenne hozzá. De, mert ezek híjával vagyunk, meg kell akadunk a lehetőségek sorrendi engedéseivel s ohajtásainkat is ehhez szabjuk. Lapunk továbbfejlesztését illetőleg értjük ezeket. Az ügy folytatásban van. Befejezés előtt állunk; s talán már lapunk következő számában pozitív dolgokat tudunk regisztrálni. Szíves türelmet, még egy kis várakozást, s a ritkábban való megjelenésért elnézést kérünk. Terveink sikerére nagy kilátásunk van, s ez esetben minden hiány kárpótolva lesz. Szívvelyes üdvözet.

Nyugdíj ügyben érdeklődőknek. A nyugdíjtörvényt még csak a képviselők kamarája szavazta meg. A senatus ezután fogja tárgyalni és megszavazni, valószínűleg változatlanul elfogadják. Azután terjesztik szentesítés alá, melynek megtörténtével megjelenik a »Monitorul Oficial«-ban. A hozzá való végrehajtási utasítás is valószínűleg a nyár folyamán elkészül, úgy, hogy szeptember hó 1-ével megkezdí működését az ezen törvény által kiküldött *autonom nyugdíj igazgatóság*. A nyugdíjazás alapszempontjait a törvény szakaszaiból ismerjük, de a kivitel részletei csak a működési utasítás rendőn válnak közismertökké. A drágasági pótlékokat feltétlenül csatolni fogják a megállapítandó törzsnyugdíjhoz, valószínűleg itt is a *La-lescu* számításai szerint. A törzsnyugdíj nem változik, de a drágasági pótlékok, úgy, mint az activ szolgálatosok fizetésénél feljebb emelkedhetik, esetleg egy jobb világ elkövetkezése esetén, lejjebb is szállhat. Bizni kell csak, s reméljük a legjobbat!

Legtöbb sikerrel hirdethet: a

„Tanítók Lapja“

tanügyi ujságban.

Megjelenik Odorhelun.

Ruhákat elismert szépen FEST és TISZTIT Schmitz Miklós Odorheiu.

Gyűjtőtelepek:

Barcsai és Esztegar Főtér és özv.
Rátz Istvánné Cristur, Főtér.
Postai szétküldés naponta.

Könyvnyomda R. t. Odorheiu.

Kedvezmény a Tanítók Lapja előfizetőinek

A most megjelent és tanítóknak nélkülözhetetlen

Dr. CHERESTESIU-féle

ROMÁN—MAGYAR

szótár rendes árából (a szótár ára füzve 250, kötve 295, a hozzátartozó példatár 50 leu) 10% kedvezményt, valamint bérmentes szétküldést nyújtanak a szerzők a »Tanítók Lapja« előfizetőinek. Megrendelhető: Dr. Cheresiesiu Viktor, Cluj, Str. St. O. Iosif 1. cimen, az összeg előzetes beküldése, vagy utánvétel mellett.

A KISEBBSÉGEK

minden ügyének leghathatósabb támogatója a maga

nyilvánosságával, Erdély és Bánát legismertebb és legolvasottabb

LAPJA

a gyors hírszolgálatu és tartalmas cikkei által népszerű

KELETI UJSÁG

Minden vasárnap
16 oldal.

Minden hétköznap
12 oldal.

Ruhanemüt leg-olcsóbban Hirsch Rudolf divatüzletében vásárolhat, Odorheiu.

A Polatsek-féle könyvkiadóvállalat

Timișoara

kiadásában az 1925—26. tanévre a következő

uj elemi iskolai tankönyvek

fognak megjelenni:

1. **Bachmann Péter**; Számítan és mértarkönyv a V—VI. oszt. számára. Az új tantervnek megfelelően átdolgozva, számos ábrával.
2. **Bachmann—Philips**; Deusch ABC-u. Lesebuch f. die I. Kl. Neu bearbeitet und ergänzt.
3. **Sebesztha—Szeiler—Fuchs**; Leithaden der Naturgeschichte u. Naturlehre für die III. n. IV. klasse. Naturgesch, Naturl, Wirtschafts-u. Gesundheitslehre. Dieses Werk ist eine gründliche Bearbeitung der allseits bekanten ungarischen Ausgaben der Sebesztha: Természetrajz u. Szeiler: Természetan és vegytan und ergänzt laut dem neuesten Lehrplan.

ROMÁN NYELVÜ VIZSGÁK CÉLJÁRA

LEGSIKERÜLTEBB TANKÖNYVEK:

a **Gyérkes Mihály** és **Buna Anna** által írott, most megjelent román-magyar szövegezésű kiadványok:

Román Nyelvtan ára	25 Lei.
Román Irodalom Történeti ára	25 „
Románia Földrajza ára	25 „
A Román nép és Románia Története ára	35 „
Román alkotmánytan ára	20 „

Az öt különböző rész egybefoglaltan:

Román Vizsgák Vezérkönyve, ára . . . 100 „

A NÉPOKTATÁS TÖRVÉNYE

magyar szöveggel, ára 40 Leu.

Az árak előleges betöltésével megrendelhetők: »Administrația Tanítók Lapja Odorheiu«, továbbá: »Sohadár könyvkereskedése Odorheiu« és a »Minerva« könyvkereskedésnél Cluj.

Mindenféle elemi iskolai tankönyv, térkép és iskolai nyomtatvány legjutányosabban:

MINERVA R.-T.

szerezhető be. Cluj—Kolozsvár, Str. Regina

Kérjen árjegyzéket! Kérjen árjegyzéket! Kérjen árjegyzéket!